

ANTHOPHORA AESTIVALIS, Panzer (Mooie sachembij),

een correctie na 40 jaar

door

BR. V. LEFEBER

Brusselsestraat 38, 6211 PG Maastricht

Nadat deze zeldzaamheid in 1908 (drie ♀) en 1909 (3 ♂) door Th. Oudemans in Epen voor het eerst was aangetroffen (Zool. Mus. A'dam), heeft het 30 jaar geduurd voor de soort opnieuw in Nederland werd waargenomen.

In het Natuurhistorisch Maandblad 26, 1937: 104 meldt J.P. van Lith de vangst van een ♂ te Gulpen, samen met een ♀ van *A. retusa*, die veel gewoner is. Een heel merkwaardige vangst, maar omdat de schrijver blijkbaar de genitaliën heeft bekeken, kan er nauwelijks twijfel bestaan. Beide dieren bevinden zich in het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam. J.W. Maassen ving in 1938 te Amby ook een ♂ van *A. aestivalis* (Natuurhistorisch Maandblad 27: 111). Dit exemplaar is onlangs door Dr. M. A. Lief tinck bekeken en bevindt zich in het Natuurhisto- risch Museum te Maastricht.

Lieftinck bevestigde de determinatie. Maar...

Ook Rector Cremers meldt op dezelfde pagina de vondst van een ♂ *aestivalis*, samen met een ♀ van *A. retusa* opgegraven te Biesland. Toen Lieftinck dit ♂ bekeek kwam hij tot de conclusie dat Cremers zich vergist moest hebben. Het was een *A. retusa*!

Wat de overige vangsten van *A. aestivalis* betreft: In het Natuurhistorisch museum te Tilburg bevindt zich een ♀, gevangen door Pater Adriaense te Tilburg in 1942, en Ritsema vermeldt de soort van Oosterbeek.

Voor zover mij bekend zijn dit de vijf Nederlandse vindplaatsen:

Epen, 3 ♀, 11.VI. 1908 en 3 ♂, 8 en 10. VI. 1909
Gulpen, ♂, 12.VI. 1937 (sterk afgevlogen)

Ambij, ♂, 19.IV. 1938

Tilburg, ♀, 3.VII. 1942

Oosterbeek? ? (Als dit exemplaar nog be- staat, bevindt het zich in Leiden of in Wageningen.)

Door P. Maréchal en J. Petit is de soort aangetroffen bij Eben tussen 1937 en 1950.

Cremers (Natuurhistorisch Maandblad 27, 1938: 111) vertelt ook dat *A. retusa* in die periode erg zeldzaam was. Dat is sinds enkele jaren niet meer het geval. Er zijn enkele flinke kolonies aanwezig te Kanne langs het Albertkanaal, te Opcanne en te Wonck. Op Nederlands gebied trof ik de soort aan in de Hoge Fronten en in de steile mergelwanden van de ingang van de Kannergrotten.

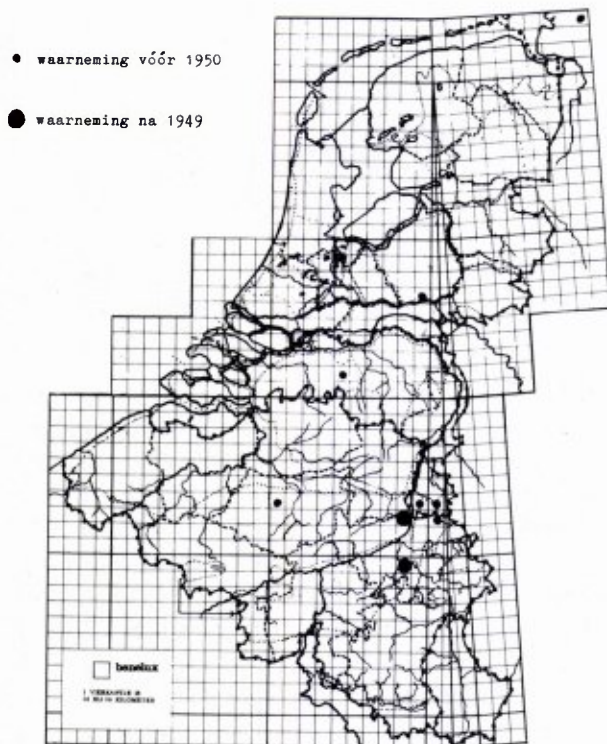
Terwijl *A. aestivalis* (volgens Petit) graag vliegt op wondklaver en witte dovenetel, bezoekt *A. retusa* bij voorkeur gevlekte dovenetel en hondsdrif.

Als vliegperiode kan ik opgeven

voor het ♂ : 2.IV tot 12.VI.

voor het ♀ : 18.IV tot 4.VII met de top in Mei.

De wijfjes van *A. retusa* zijn direct herkenbaar omdat ze in onze streken slechts voorkomen in de donkere variëteit (geheel donkerbruin). Nederlandse vangsten tussen 1957 en 1966 zijn me onbekend en rond 1940 was dat blijkbaar ook het geval (Cremers). Dergelijke schommelingen in de populatie-

Anthophora aestivalis Panzer

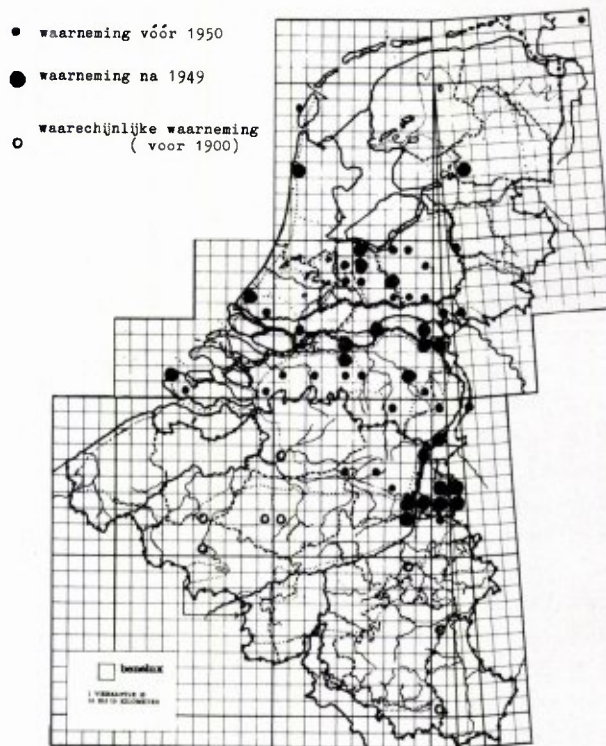
dichtheid zijn overigens vrij normaal bij vele insectesoorten.

Behalve deze twee soorten, waarvan de ♂ zo moeilijk te onderscheiden zijn, hebben we in Nederland nog zes andere *Anthophora* soorten. *Anthophora plagiata* Ill. en *A. borealis* Mor. zijn daaronder verreweg de zeldzaamste:

A. borealis: Putten, 1897 en 1918; Plasmolen 1897 en 1922; Amsterdam? ± 1900; Oisterwijk, 1923; Peel 1946 en omg. Grave, ± 1950.

A. plagiata: Oosterbeek, 1879 (en 1939?); Zierikzee, 1884; Breda, 1907; Wylre, 1911-1912; Gulpen, 1922; Domburg, 1942; Schayk, 1954 en Herpen, 1945-1956.

Vijf van die zes soorten zijn zomerdieren. Alleen de

Anthophora retusa Linnaeus

allergewoonste soort van het genus, *A. acervorum* L., vliegt al in maart (soms al in februari op *Jasminum nudiflorum*).

Het genus *Anthophora* behoort tot de pootverzamelers.

De nesten worden vaak geparasiteerd. Op de eerste plaats door vliegen van de familie Bombyliidae (Wolzwevers). Verder worden *A. furcata* en *borealis* "bezocht" door de prachtige maar hier zeer zeldzame Vlekkenbij, *Thyreus orbatulus* Lep.

A. acervorum heeft als parasiet de Rouwbij, *Melecta punctata* K. en *A. retusa* wordt bezocht door *Melecta punctata* én *M. luctuosa* Scop. Deze laatste is tegenwoordig echter erg weinig waargenomen.

Het bloembezoek ziet er in grote lijnen als volgt uit:

acervorum L. Dovenetels (*Lamium-spec.*) en Longenkruid (*Pulmonaria*)

aestivalis Pz. Wondklaver (*Anthyllis*) en Witte Dovenetel (*L.album*)

bimaculata Pz. Slangenkruid (*Echium*)

borealis Mor. Kattenstaart (*Lythrum salicaria*)

furcata Pz. Bosandoorn (*Stachys sylvatica*)

plagiata Ill. ?

retusa L. Gevl. Dovenetel (*L. maculatum*) en Hondsdraf (*Glechoma*)

vulpina Pz. Labiaten; in tuinen graag op Kattenkruid (*Nepeta*)

sachembij

hommel

Sachembijen lijken veel op kleine hommels, maar ze zijn minder sterk behaard, vooral op het achterlijf; bovendien is de celdeling in de voorvleugel verschillend.

Literatuur:

Ritsema Cz. C., 1880. Eerste supplement op de naamlijst der Nederlandse Hymenoptera Anthophila
Tijdschr. Ent. 23: XXIV - XXIX.

Summary:

40 years ago a specimen of *Anthophora retusa* L. was identified wrongly as *A. aestivalis* Pz. Distribution maps and flower records for both species are given. Some attention is paid also to six other *Anthophora* species occurring in the Netherlands.

Rectificatie:

In het artikel "Onze zijdebijjes en hun parasieten" door Br. V. Lefebvre (68e jaargang nummer 10, oktober 1979) is tot onze spijt een fout geslopen op blz. 193 rechterkolom. Men dient de 12e en 11e regel van onderen als volgt te lezen:

Osmia cornuta en *rufa* (Metselbijen)

Odynerus spinipes en *reniformis* (Metselwespen) met hun parasieten:

WERKGROEP "ZOOGDIEREN" I.O.

Het zal U ongetwijfeld niet ontgaan zijn dat in de afgelopen maanden de Das en ook de Steenmarter het slachtoffer zijn geworden van vergiftiging met metaldehyde (bestrijdingsmiddel tegen slakken).

In de dagbladen hebt U het een en ander hierover kunnen lezen. Zoals U weet, naar ik veronderstel, komt de Das en ook de Steenmarter alleen nog maar in enkele gebieden in Nederland voor, waaronder Zuid-Limburg.

Elk jaar gaat het aantal van deze zoogdieren sterk achteruit en er moeten dus maatregelen getroffen worden om daar in de toekomst verandering in te brengen. Dit is, naar mijn mening, o.a. een der opgaven van de werkgroep zoogdieren. Wanneer U Uw medewerking wilt verlenen om de zoogdieren in Limburg voor verdere bedreiging te behoeden, dan kunt U de wens daartoe doorgeven aan het contactadres.

Contactadres:

J. Austen
Heerlerbaan 51
6418 CA Heerlen (L)
Tel.: 045 - 412209 (na 19.00 uur).